

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Ludmila Ulițkaia
Al dumneavoastră
sincer, Șurik

Traducere din rusă și note de
GABRIELA RUSSO

HUMANITAS
fiction

*Cu mulțumiri, Natașei Cervinskaia –
lector, consilier, medic.*

Tatăl copilului, Aleksandr Sighismundovici Levandovski, cu înfățișarea unui demon cam șifonat, cu nasul încovoiat și cu buclele înfoiate pe care încetase să și le mai vopsească după ce împlinise cincizeci de ani, promitea din fragedă copilărie să devină un geniu al muzicii. L-au tot cărat pe la concerte de la opt ani ca pe Mozart, dar lucrurile s-au împotmolit când a ajuns aproape de șaisprezece ani, ca și cum steaua gloriei i-ar fi apus undeva în ceruri. Pianistii tineri îndeajuns de înzestrați, dar fără să fie străluciți, au început să-l ocolească, iar după ce a terminat cu brio conservatorul din Kiev, a ajuns treptat-treptat un simplu acompaniator. Era un acompaniator cu multă sensibilitate, scrupulos, s-ar putea spune că era unic în felul lui, se producea în public alături de violoniști și violonceliști de prima mână care se băteau chiar pentru el. Dar apărea al doilea pe afiș. În cel mai bun caz scria „partidă pian“, în cel mai rău erau două litere „ac“. „Ac-ul“ ăsta era nefericirea vieții lui, îi dădea mereu junghiuri la ficat. În concepția anticilor tocmai ficatul s-ar părea că se îmbolnăvește cel mai tare din cauza invidiei. Bineînțeles că nimeni nu credea în prostiile lui Hipocrat, în schimb ficatul lui Aleksandr Sighismundovici era într-adevăr cel mai expus agresiunilor. Ținea regim, din când în când se îngâlbenea, pica bolnav și se chinuia groaznic.

A cunoscut-o pe Verocika Korn în cel mai fericit an din viața ei. Abia intrase la studioul de teatru al lui Tairov, nu ajunsese încă să aibă reputația de cea mai slabă studentă, era încântată de cursurile atât de diverse și de interesante și visa

la rolul cel mare. Erau ultimii ani înainte de apusul teatrului de cameră. Cel mai de seamă teatrolog al țării nu apucase încă să își exprime punctul de vedere sacrosanct cu privire la teatru, numindu-l „burghez la propriu“, asta avea s-o facă peste câțiva ani. Alisa Koonen era la apogeul carierei, iar Tairov își permitea într-adevăr asemenea nebunii „burgheze la propriu“ cum era spectacolul *Noști egiptene*.

Au sărbătorit la teatru, conform tradiției, vechiul An Nou¹ 1935 și printre multele distracții cu care s-au amuzat actorii inventivi în noaptea aceea lungă a fost și concursul pentru cel mai frumos picior. Actrițele s-au retras în spatele cortinei și fiecare dintre ele, ridicând-o puțin, și-a expus în văzul tuturor piciorușul fără nume de la genunchi până în vârful degetelor.

Verocika, tânăra de optsprezece ani, și-a sucit și răsucit glezna în așa fel încât să nu se vadă ciorapul cârpit cu grijă și a fost cât pe ce să leșine din cauza emoțiilor gata să dea în clocot când au tras-o cu putere de după cortină și i-au pus un șorț pe care scria cu litere argintii: „Am cel mai minunat picioruș din lume“. I-au înmânat și un pantofior de carton meșterit în atelierul teatrului, plin ochi cu bomboane de ciocolată. Toate acestea, inclusiv bomboanele ca piatra de tari, au fost păstrate mult timp în sertarul de jos al scrinului mamei ei, Elizaveta Ivanovna, care devenise neașteptat de sensibilă la succesul fetei într-un domeniu pe care și-l imagina ca depășind limita decenței.

Chiar Tairov l-a invitat la petrecere pe Aleksandr Sighismundovici, venit în turneu de la Piter. Toată seara oaspetele de vază nu s-a dezlipit de Verocika și a produs asupra ei o impresie dintre cele mai adânci, iar spre dimineață, când balul s-a terminat, i-a pus cu mâna lui în piciorul premiat ghetuța albă de fetru, variație curajoasă pe tema pâslarilor rusești, dar având tocurile înalte, și a condus-o acasă pe străduța Kamergherski. Era încă întuneric, zăpada

1 Sărbătorit de ruși după calendarul iulian. (N. tr.)

cădea domol ca într-un decor de teatru, felinarele dădeau o lumină galbenă tot ca la teatru, iar ea se credea actriță în rolul principal pe scena cea mare. Într-o mână ținea strâns pantofii eleganți, numărul treizeci și patru, înveliți în ziar, cealaltă mână i se odihnea fericită pe mâneca lui, iar el îi recita versurile perimate ale unui poet căzut în dizgrație.

El a plecat în aceeași zi la Leningradul lui lăsând-o total dezorientată. A promis că va veni în curând. Dar au trecut săptămânile una după alta, iar de la atâta așteptare și atâtea speranțe Verocikăi nu i-a rămas decât un gust amar.

Succesele Verocikăi în meserie nu erau prea mari, la asta se adăuga faptul că profesoara de balet, care le învăța dansul modern inspirată fiind de Isadora Duncan, îi purta o pică grozavă, nu îi spunea decât „picioruș minunat“ și nu îi ierta nici cea mai mică greșeală. Sărmana Vera își ștergea ochii cu colțul hitonului din stambă de la Ivanovo și nu reușea să nimerească ritmul muzicii extatice a lui Skriabin după care exersau studentele azvârlindu-și energic în față pumnișorii și genunchii ca să prefacă în imagini vizuale spiritul rebel, greu de prins, al melodiilor.

Într-una dintre zilele cele mai urâte din primăvara aceea, Aleksandr Sighismundovici s-a întâlnit cu Vera la intrarea artiștilor. Venise la Moscova pentru două săptămâni să înregistreze câteva concerte ale unui violonist remarcabil, o celebritate mondială. Într-un anume sens, aceasta a fost clipa lui norocoasă: violonistul, educat după moda veche, s-a purtat cu Aleksandr Sighismundovici cu un respect deosebit și, după cum a reieșit până la urmă, și-a amintit de gloria acestuia din copilărie. Înregistrarea a decurs minunat. Pentru prima oară după mulți ani, vanitatea pianistului a avut un moment de respiro, s-a înmuiat și s-a îmblânzit. Simpla lui prezență a făcut-o să se înfioare pe fata cu ochii albaștri bătând în cenușiu, o splendoare de față – entuziasmul unuia s-a hrănit din entuziasmul celuilalt...

În ceea ce o privește pe tinerica Vera, care își dăduse toată silința de-a lungul întregului an școlar să studieze „formele

cu mare încărcătură emoțională“ promovate de Tairov, taman în primăvara aceea și-a pierdut o dată pentru totdeauna capacitatea de a sesiza că există totuși o graniță între teatru și viață, „al patrulea zid“ s-a prăbușit, iar de atunci încolo ea a jucat în spectacolul propriei sale vieți. În acord cu ideile adânc stimatului profesor care cerea de la actorii lui universalitate – de la mistere la operetă –, după cum spunea chiar el, Verocika a jucat în primăvara aceea rolul de ingenuă dramatică în fața lui Aleksandr Sighismundovici, emoționat la culme.

Grație strădaniei comune a naturii și artei, povestea lor de dragoste a fost minunată – cu plimbări noaptea, cu cine intime în separeurile din cele mai renumite restaurante, cu mângâieri fierbinți care le-au procurat amândurora o plăcere mai mare, poate, decât aceea pe care au încercat-o în ultima noapte de dinaintea plecării din Moscova a lui Aleksandr Sighismundovici, atunci când Verocika a capitulat definitiv în fața forței vădit superioare a adversarului.

Fericitul învingător a plecat, lăsând-o în ceața dulce a amintirilor proaspete din care s-a conturat încetul cu încetul tabloul adevărat al viitorului ei. El a avut timp să îi facă mărturisiri despre cât de nefericită e viața lui de familie: că are o nevastă bolnavă psihic, o fetiță cu un traumatism provocat la naștere, o soacră autoritară cu apucături de plutonier-major. Și că n-o să poată niciodată, dar niciodată, să își lase familia asta... Verocika a fost cât pe ce să leșine de admirație: cât de mărinimos este! A vrut numaidecât să își jertfească viața pentru el. Nu-i nimic dacă vor fi perioade lungi de despărțire și scurte întâlniri, treacă de la ea, nu-i nimic dacă ei îi va aparține numai o cotă-parte din sentimentele lui, din timpul lui, din personalitatea lui, fie și așa – o să accepte partea pe care el binevoiește să i-o consacre.

Dar rolul acesta era deja un alt fel de rol, nu mai era Cenușăreasa care își schimbă înfățișarea și ciocăne noaptea cu tocurele pantofiorilor de sticlă pe caldarâm, în decorul luminat de felinare, acum era amanta secretă, ascunsă în

umbra adâncă. I s-a părut la început că va putea juca rolul acesta până la sfârșitul vieții, a ei sau a lui: câteva întâlniri îndelung așteptate, câteva momente de prăbușire fără mare tam-tam și mereu aceleași scrisori pline de dor. Așa au lungit-o trei ani. Vera a început să simtă ca orice femeie gustul amar al unei vieți serbede și fără noroc în dragoste.

Nici nu a început bine cariera ei de artistă, că s-a și terminat: i-au sugerat să plece. A părăsit trupa, dar a rămas la teatru să lucreze ca secretară.

Tot atunci, în 1938, a făcut prima încercare să scape din relația asta care o sleia de puteri. Aleksandr Sighismundovici s-a supus voinței ei și, sărutându-i mâna, a plecat la Leningrad. Verocika însă n-a rezistat nici măcar două luni; ea a fost aceea care l-a chemat, și au luat-o de la capăt.

Ea slăbise și, după cum spuneau prietenele ei, se urâtise. Au apărut primele semne ale bolii nediagnosticate încă: ochii aveau o strălucire de metal, din când în când i se puneau un nod în gât, avea crize de nervi, chiar și pe Elizaveta Ivanovna au început s-o sperie întru câțva isteriile care o apucau pe Verocika acasă.

Au mai trecut încă trei ani. În parte la presiunea Elizavetei Ivanovna, în parte din dorința de a-și schimba viața ratată, după părerea ei, Verocika a rupt-o iarăși cu Aleksandr Sighismundovici. Chiar și pe el îl chinuia povestea asta complicată, dar nu se încumeta să fie el cel care să provoace ruptura: de câte ori venea la Moscova o iubea pe Verocika profund exaltat. Dragostea ei tandră și înflăcărată îi hrănea vanitatea bolnavă, mizerabilă. De data aceasta au reușit, pare-se, s-o rupă de tot: războiul care începuse i-a despărțit pentru mult timp.

La vremea aceea Verocika rămăsese fără slujbă, o slujbă de secretară deloc de invidiat, și s-a apucat să învețe modesta meserie de contabilă, dar a alergat în același timp și la repetiții, a încercat departe de ochii lumii să vadă dacă i se potrivesc câteva roluri: avea o mare slăbiciune pentru rolul doamnei Bovary. Ah! Dacă ar fi Alisa Koonen! I s-a părut

atunci că timpul se mai poate întoarce, că va apărea din nou pe scenă în rochia de muselină împodobită cu trei buchețele de trandafiri cu ceva fire de verdeață și va dansa cadrul pe domeniul Vaubyessard, cu un viconte necunoscut... Aceasta e o boală molipsitoare pe care o cunosc numai aceia care au suferit de ea și s-au lecut. Fără să abandoneze teatrul, Vera a încercat să nu mai fie atât de dependentă de el, și-a procurat chiar și un admirator „din public“, cum se spune, un evreu care lucra la aprovizionare, un om extraordinar de serios și un prost tot atât de extraordinar. I-a cerut mâna. Ea, după ce a plâns cu sughițuri o noapte întreagă, l-a respins comunicându-i cu mândrie că iubește pe altul. Ori că Vera avea un cusur, ori că nu era deloc în pas cu vremea, delicatețea ei fragilă, faptul că era gata oricând să se entuziasmeze și să recurgă la stratageme subtile și sentimentalisme la modă, să zicem, în vremea lui Cehov, toate acestea nu mai aveau nici un haz pentru nimeni în vremurile eroice ale războiului și ale desăvârșirii socialismului, începute imediat după aceea... Ei bine, dacă-i așa, atunci nimeni... În nici un caz individul de la aprovizionare...

A urmat evacuarea la Tașkent. Elizaveta Ivanovna, conferențiar la un institut pedagogic, a stăruit ca fiica ei să demisioneze de la teatru și să plece cu ea.

Aleksandr Sighismundovici s-a pomenit evacuat la Kuibîșev, nefericita lui familie n-a apucat să fie evacuată și a pierit în timpul blocadei. El s-a îmbolnăvit grav la Kuibîșev, cele trei pneumonii făcute una după alta erau cât pe ce să-l bage în groapă. L-a pus pe picioare o soră medicală, o tătăroaică zdravănă din partea locului. A luat-o de nevastă pentru că era singur și slab de înger.

Când s-au întâlnit după război, Verocika și Aleksandr Sighismundovici au luat totul de la capăt, dar în decoruri ușor schimbate. Ea lucra la Teatrul Dramatic, unde își găsisse un post de contabilă. Acum se dădea în vânt după Maria Ivanovna Babanova în locul Alisei Koonen, mergea la spectacolele ei, își zâmbeau chiar când se întâlneau pe

culoare. Aleksandr Sighismundovici se întâlnea cu ea tot la intrarea artiștilor și o porneau pe bulevardul Tverski până la străduța Kamergherski. Era din nou nefericit în căsnicie, avea din nou o față bolnavă. Îmbătrânise, se împuținase la trup, era și mai îndrăgostit, și mai tragic. Povestea de dragoste a lovit din nou cu forța oceanului în furtună, valurile iubirii i-au purtat pe culmi de neatins și i-au lăsat să cadă în adâncurile cele mai adânci. Poate că exact asta își dorea Verocika în sufletul ei nemângâiat. În toți anii aceia i se întâmpla des să viseze unul și același vis: în timp ce avea o ocupație absolut anodină, în timp ce își bea ceaiul, de exemplu, cu mama la măsuța lor ovală, vedea deodată că unul dintre pereți dispare, iar în locul lui apare o sală de spectacole în beznă, care se întinde la nesfârșit, plină cu spectatori nemișcați și muți...

Ca și altădată, Aleksandr Sighismundovici venea și acum la Moscova de două-trei ori pe an, se oprea de obicei la hotelul Moscova, Verocika alerga să îl întâlnească. Se împăcase cu soarta ei, și numai sarcina venită atât de târziu i-a schimbat cursul vieții.

Povestea ei de dragoste a durat mult, „până la moarte“, așa cum își prorocise singură în tinerețe...

2

Vera arăta așa cum arată femeile însărcinate cu fete: cu burta ca un măr, și nu ca o pară, cu fața un pic umflată, cu pielea de la ochi zgrunțuroasă și maronie, iar fătul avea mișcări line, nu bruște. Așteptau bineînțeles o fetiță. Elizaveta Ivanovna, străină de orice fel de superstiție, s-a pregătit din timp pentru nașterea nepoatei și, deși nu ținea morțiș la culoarea roz, întâmplarea a făcut să adune aproape pe negândite tot trusoul de culoare roz: pieptărașe, scutece, chiar și o bluziță de lână.

Copilul era din flori. Vera nu mai era tânără, avea treizeci și opt de ani. Dar situația asta nu o împiedica deloc pe Elizaveta Ivanovna să se bucure de evenimentul care era pe cale să se producă. Ea însăși se căsătorise târziu, o născuse pe unica ei fiică aproape de treizeci de ani și rămăsese văduvă cu trei copii în brațe: cu Verocika de șapte luni și cu două fete vitrege adolescente. Rămăsese singură, singură își crescuse fetele. De altfel, fata vitregă cea mare plecase din Rusia în 1924 și nu se mai întorsese. Fata vitregă cea mică o cotise cu inima deschisă spre noua putere, întrerupsese relațiile cu Elizaveta Ivanovna pentru că era din vechiul regim și era un om periculos de înapoiat, se măritase cu un șef sovietic de rangul doi, a cincea roată la căruță, și se prăpădise înainte de război în lagărele staliniste.

Toată experiența de viață a Elizavetei Ivanovna o îndemna să fie răbdătoare și curajoasă, să o aștepte cu inimă deschisă pe fetița care îi mărea în mod neașteptat familia. Fiică-membru al familiei, fiică-prietenă și sprijin, pe așa ceva se construiseră și viața ei.

Când în loc de fetița așteptată s-a născut un băiat, amândouă, și mama, și bunica, s-au pierdut cu firea: li s-au năruit toate planurile dragi lor, n-a mai rămas nici urmă din imaginea despre familie pe care și-o făuriseră: Elizaveta Ivanovna stând în picioare, cu minunata lor sobă olandeză în fundal, Verocika stând jos în așa fel încât mâinile mamei să-i fie așezate pe umeri, iar pe genunchii Verocikăi minunea de fetiță cu părul cărlionțat. Ca într-o ghicitoare pentru copii: două mame, două fiice, bunica și nepoțica...

Verocika examinase cu atenție fețișoara copilului încă din maternitate, dar de desfășat l-a desfășat prima dată acasă și a fost impresionată neplăcut de scrotul de un roșu aprins, imens în comparație cu tălpile micuțe, și de flecuștețul acela înviorat brusc, într-un mod tare nedelicat. Tocmai în clipa în care se uita buimăcită la acest fenomen îndeobște cunoscut, un jet cald i-a udat fața.